

Het Gekwantificeerde Zelf

Quantified Self op het Kruispunt van Community, Social Network Sites, Narratief en Database

Bachelor Eindproject

Naam: Lara Coomans 3484017

Studie: Taal- en Cultuurstudies

Hoofdrichting: Nieuwe Media en Digitale Cultuur

Docente: Marianne van den Boomen

Werkgroep: Sociale en technische netwerken

Datum: 22 juni 2012

Blok: 4

Universiteit Utrecht

Inhoud

Quantified Self in een <i>Big Data Age</i>	1
Routeplanner	2
Database en narrative: natural enemies?	4
De middenweg: narratieve database	5
Het nieuwe wegdek: nieuwe invulling van de begrippen narratief en database	7
Community versus Social Network Sites	9
Natural enemies?	10
De middenweg: Quantified Self community als omgekeerde SNS	12
Alternatieve routes	14
Bestemming bereikt	14
Bibliografie.....	16

Quantified Self in een *Big Data Age*

Zegt een grafiek meer dan duizend woorden? Statusupdates in de vorm van een *instagram* foto, of slechts 140 tekens om te beschrijven wat ik doe. Ik ben de curator van mijn eigen online Zelf. De online Lara is niet zozeer ánders dan de offline Lara, maar de online Lara vertelt in elk geval het beste verhaal voor haar publiek van 545 'vrienden' en 156 'volgers'. Hoewel dit misschien overdreven klinkt, iedereen cureert in meer of mindere mate hoe zij hun eigen verhaal op online sociale netwerken naar buiten willen dragen (Papacharissi 2011). Maar wat nou als ik niet *vertel* wie ik ben, maar enkel *data* over mezelf toon?

Naast het plaatsen en ook juist niet plaatsen van bepaalde foto's of tekstuele updates verschijnen er steeds meer 'data-updates.' In plaats van woorden en foto's staan er *cijfers* in onze *timelines*. We leven niet zo maar in een *Information Age*, we leven in een *Big Data Age* (Basulto 2012). Met de ontwikkeling van online tools en apps zijn wij in staat om data over onszelf te vergaren. Denk hierbij aan een sportapplicatie als *Runkeeper*, die snelheid, afstand en aantal verbrande calorieën per ronde bijhoudt en in grafieken plaatst. Ook wifi weegschaal *Withings* plaatst elk weegmoment in een grafiek om je gewichtsverlies overzichtelijk te maken. Voor beide apps kan er zelfs gekozen worden om de data op Facebook of Twitter te delen.

Nu is het verzamelen van persoonlijke data en het delen ervan niet enkel een recent verschijnsel op Social Network Sites (SNS). Sinds 2008 is er een van origine Amerikaanse on- en offline beweging waarvan de leden het verzamelen van data van zichzelf naar een hoger niveau tillen: *Quantified Self*. De beweging is onder andere gestart door Gary Wolf, auteur in technologie magazine *Wired*. Quantified Self is een beweging die bijeengebracht wordt door het zogenaamde 'Tracking of the Self: Self knowledge through numbers.' Deze inmiddels wereldwijde community bestaat uit een groep mensen die verschillende dingen van zichzelf bijhoudt. Dit kan gaan van eetgewoontes, slaappatronen of het aantal kopjes koffie per dag. De data worden genoteerd, gevisualiseerd en vooral ook gedeeld op de website, Facebook en Twitter. De community is online en offline sterk actief. Omdat de meeste mensen niet fysiek bij de zogenaamde *Show and Tell meet-ups* kunnen zijn, worden video's van deze meet-ups op de website geplaatst. Tijdens deze meet-ups worden persoonlijke projecten gepresenteerd. De motivatie, het proces, de resultaten en de technische hulpmiddelen achter het kwantificeerproject worden tijdens deze meet-ups getoond en bediscussieerd. Naast deze Show en Tell video's met bijbehorende discussie en

commentaar zijn er blogs, fora, tips voor apps en tools en aanbevolen leesmateriaal te vinden op de website. De Quantified Selvers vertellen hun persoonlijke verhaal niet in tekst of met foto's zoals we dit op SNS of community sites gewend zijn, maar zij doen dit in de vorm van een database.

De Quantified Self beweging is echter niet enkel een verzameling mensen met een obsessieve hobby. De beweging bevindt zich in feite op het kruispunt tussen een aantal bestaande theorieën en fenomenen binnen de nieuwe media en digitale cultuur. Individuele (narratieve) zelfexpressie zoals die op SNS, wordt gecombineerd met een ander soort zelfexpressie: het presenteren van een database. Dit alles is sterk gericht op en is afkomstig van het individu. Deze individuen verzamelen zich echter in een hechte on- en offline community, waarbij juist de *groep* een grote rol speelt.

Dit essay onderzoekt de wegen naar het Quantified Self kruispunt. Op de route vinden we de bestaande theorieën en fenomenen die naar het kruispunt leiden, maar wellicht komen we er achter dat deze in het licht van Quantified Self aan vernieuwing toe zijn.

Routeplanner

Nu rijst eerst de vraag hoe deze wegen bewandeld worden in dit onderzoek. Wanneer ik verwijs naar de Quantified Self beweging in dit essay, ligt de focus op de website, in het bijzonder op de *Show and Tell Video's*, de bijbehorende blogs en commentaren en het forum. Deze projecten en de conversaties hierover zullen inzicht geven in het discours van de Quantified Selvers. Om hier verder inzicht in te krijgen heb ik tevens een meet-up bezocht op 21 mei 2012, en ga ik in gesprek met Nederlandse Quantified Selver, Joost Plattel. Als Quantified Selver en organisator van de Nederlandse meet-ups kan hij informatie verschaffen over hoe hijzelf en Quantified Selvers om hem heen aankijken tegen de Quantified Self beweging als community en het maken van een database van aspecten van het leven.

De termen die op weg naar het Quantified Self kruispunt zullen vallen, gaan niet zonder toelichting. Het eerste gedeelte onderzoekt de termen *narratief* en *database*. Lev Manovich bespreekt in het hoofdstuk 'The Forms' in zijn boek *The Language of New Media* uit 2001 het narratief en de database als culturele vorm; beide concepten zijn een manier om vorm en betekenis te geven aan de wereld om ons heen. Hij zet deze twee culturele vormen echter recht tegenover elkaar. Sterker nog, hij noemt ze '*natural enemies*' (Manovich 2001, 225). Dit onderzoek beargumenteert dat de manier waarop

de Quantified Selfers betekenis geven aan de wereld juist de brug vormt tussen deze twee 'natural enemies'. Dit omdat de online zelfexpressie van Quantified Selfers bestaat uit het presenteren van een narratief *door middel van* het maken van een database over zichzelf.

In het tweede gedeelte onderzoekt dit essay de termen *community* en *social network sites* (SNS). Het is van belang om te ontdekken welke criteria er zijn geformuleerd over het vormen van een community. Wat vertellen deze criteria over de verhouding tussen de groep en het individu binnen deze community? Howard Rheingold geeft in 1993 in zijn boek *The Virtual Community* bijvoorbeeld het kenmerk dat er op het internet in virtuele communities de ruimte is om een publieke discussie te voeren (Rheingold 1992, 5). Maar niet alleen het voeren van een publieke discussie kan een criterium vormen. Ook het meer recente essay van Malcolm Parks, 'Social Network Sites as Virtual Communities' levert een interessante kijk op online communities in de huidige *zeitgeist* van online sociale netwerken. Hij formuleert criteria als 'a sense of belonging and self-awareness of being a community' (Parks 2011, 108). Met onder andere deze criteria en verdere definities van online communities en SNS bewandelt dit gedeelte de 'communityweg' naar het Quantified Self kruispunt. Welke verhoudingen tussen de groep en het individu zijn er bij de Quantified Selfers te ontdekken en hoe verhoudt dit zich tot SNS?

In het laatste gedeelte komen we aan op het Quantified Self kruispunt. De concepten over community, SNS, narrative en database vormen de handvatten waarmee de Quantified Self beweging te situeren is binnen de bestaande debatten over bovenstaande concepten. Dit onderdeel beargumenteert dat de Quantified Self beweging zorgt voor frictie binnen ons huidige begrip van online communities, narrativiteit en databases. De Quantified Self beweging vormt een *community* rond het *selftracking*, waar juist het individu de hoofdrol speelt. Daarnaast werpt Quantified Self een nieuw licht op ons huidige begrip van narratief en database. Ter conclusie behandelt dit onderdeel de vraag of Quantified Self aan de hand van de concepten community, narratief en database een uitzondering op de regel vormt, of dat de bestaande theorieën over deze concepten op basis van de Quantified Self beweging moeten worden herzien.

Database en narrative: natural enemies?

De eerste weg die we inslaan, is die van narratieve en op data gebaseerde zelfexpressie. Dit hoofdstuk bespreekt de verschillende kanten van het construeren van een narratief in je leven en het maken van een database van jezelf. Bij de Quantified Selves draait het om de gedeelde interesse in zelfkennis door nummers. Zelfkennis door het verzamelen van data van jezelf, het creëren van een database. Lev Manovich bespreekt in zijn boek *The Language of New Media* in het hoofdstuk 'The Forms' de database als culturele vorm. Hiermee bedoelt hij dat de database een manier is om betekenis te geven aan de wereld om ons heen. Een lijst met objecten waar wij doorheen kunnen navigeren. Opvallend is echter dat hij de database als culturele vorm recht tegenover een aloude culturele vorm zet: het narratief.

'As a cultural form, the database represents the world as a list of items, and it refuses to order this list. In contrast, a narrative creates a cause-and-effect trajectory of seemingly unordered items(events). Therefore, database and narrative are natural enemies' (Manovich 2001, 225).

Het narratief definieert Manovich aan de hand van de klassieke literaire definitie: een narratief heeft een actor en een verteller. Daarnaast moet de inhoud bestaan uit: 'a series of connected events caused or experienced by actors' (227). Vanuit deze definitie van narratief kijkt Manovich ook naar nieuwe media, waarbij hij stelt dat praktisch alle nieuwe media in feite databases zijn.¹ De gebruikers kunnen door bepaalde onderdelen van de database navigeren en hierin bepaalde keuzes maken, waarmee ze het idee hebben dat ze een narratief creëren. Manovich stelt echter dat ondanks dit gevoel van het creëren van een narratief de oppositie tussen narratief en database blijft. Of de nieuwe media zich nu presenteren als lineaire narratieven, of dat de database een narratief ondersteunt, databases hebben *intrinsiek* geen narratief, het blijft simpel een lijst met data (228).

Manovich bespreekt de tegenstelling tussen database en narratief eveneens aan de hand van de semiotische dimensies van het paradigma en het syntagma. Met deze twee dimensies kunnen verbanden tussen elementen in een tekensysteem worden besproken. In een syntagmatisch verband wordt de betekenis van 'tekens' bepaald door

¹ Manovich stelt niet dat alle nieuwe media ook databases zijn; games hebben bijvoorbeeld geen *database logic* maar een *algorithm logic* (Manovich 2001, 222).

de samenhang van *expliciete* tekens. Het teken krijgt pas betekenis *in relatie* met andere tekens. Een teken krijgt pas betekenis in paradigmatisch verband door de relatie met de *impliciete* tekens, de alternatieven, waar juist niet voor gekozen is. Om in termen van database en narratief te praten: 'Put differently, the database of choices from which narrative is constructed (the paradigm) is implicit; while the actual narrative (the syntagm) is explicit (231). In nieuwe media echter, is deze relatie omgekeerd: de database (het paradigma) is expliciet aanwezig, en het narratief (het syntagma) is impliciet. Deze moet bedacht worden. Een voorbeeld hiervan is een interface van een websitemenu met hyperlinks. De database waaruit je kan kiezen (de verschillende hyperlinks) wordt expliciet getoond. Het narratief is impliciet, dit wordt immers pas geconstrueerd als er langs deze hyperlinks wordt genavigeerd (231).

De theorie van Manovich over de tegenstelling tussen database en narratief, met omgekeerde de paradigmatische en syntagmatische verbanden heeft betrekking op nieuwe media *objecten*. Hoewel een narratief geconstitueerd kan worden aan de hand van een database, dit laatste *blijft* enkel een database. Maar hoe zit dit dan als het over ons nieuwe media *leven* gaat? In het bijzonder, ons online leven? Geldt deze tegenstelling ook voor de Quantified Selves als zij een online database maken van hun offline leven? Het volgende gedeelte beargumenteert ten eerste dat Quantified Selves niet aan de hand van hun database een narratief samenstellen, maar dat de database het narratief *is*. Ten tweede beargumenteert het volgende gedeelte dat de Quantified Selves juist niet te maken hebben met de omgekeerde paradigmatische en syntagmatische verbanden, maar eerder met de 'klassieke' verbanden, waarbij de begrippen narratief en database een nieuwe invulling krijgen.

De middenweg: narratieve database

Narrativiteit is een eeuwenoude manier om onder andere het leven mee te beschrijven. Vanuit de filosofie wordt narrativiteit gezien als middel om je eigen identiteit te construeren: 'Selfhood or identity is constituted by the narratives that we tell about ourselves. More precisely, we are characters-usually the protagonists-of the stories we tell or could tell about ourselves' (Vice 2003, 93). Wat filosoof Amanda Vice hier stelt komt overeen met het idee van Manovich; het narratief als culturele vorm. We gieten ons offline leven in de vorm van een narratief, met onszelf in de hoofdrol. In haar artikel over online narrativiteit stelt Jill Rettberg dat deze narratieve vorm meegeschoven is in ons online leven. Al dan niet in tekst of chronologische volgorde: 'We create our own

stories about and representations of ourselves – in conversation with friends, in diaries, scrapbooks, Facebook profiles and YouTube videos’ (Rettberg 2009, 453).

Rettberg stelt echter dat er meerdere soorten van organisatie bestaan voor deze representatie van onszelf. Dit zijn temporaal georganiseerde, sociaal georganiseerde, semantisch georganiseerde en geografisch georganiseerde zelfrepresentatie. De temporale organisatie heeft nog het meeste een narratieve vorm, en is bijvoorbeeld duidelijk te zien in de Facebook *Timeline*. De meest recente activiteit staat boven aan, je bezigheden worden op (omgekeerde) chronologische manier weergegeven. Met sociaal georganiseerde zelfrepresentatie doelt Rettberg op bijvoorbeeld de *Friend Visualizer* app van Facebook, waarbij het aantal vrienden en connecties wordt getoond. Een voorbeeld van semantische organisatie is het organiseren van je foto’s met *tags* over wie er op de foto staat of wat er gebeurt. Geografisch georganiseerde zelfrepresentatie gaat over het tonen van je locatie in je sociale netwerk, en wie er van je sociale netwerk in de buurt zijn of op dezelfde plek (457-458).

Rettberg maakt met dit onderscheid in organisatie van zelfrepresentatie een vertaling van een term uit de narratologie van literatuurwetenschapper Gérard Genette naar de moderne sociale media: *anachronic syllepsis*. Genette stelt, hoewel in een voetnoot, het volgende:

‘Having christened the anachronies by retrospection and anticipation *analepsys* and *prolepsis*, we could give the name *syllepsis* (the fact of taking together) – *temporal* or other- to those anachronic groupings governed by one or another kinship (spatial, temporal, or other). Geographical syllepsis, for example, is the principle of narrative grouping in voyage narratives that are embellished by anecdotes’ (Genette 1980, 85).

Genette schrijft in zijn hoofdstuk over narratieve vormen dat de gebeurtenissen in een narratief ten eerste niet chronologisch hoeven te zijn. Ten tweede en nu ook het belangrijkste: Genette stelt hier dat de gebeurtenissen in een narratief ook op andere manieren verbonden kunnen zijn, zoals bijvoorbeeld geografisch of thematisch. Het zogenaamde *cause-and-effect trajectory*, hetgeen dat volgens Manovich juist het verschil maakt tussen database en narratief, is dus geen vereiste meer om een set gegevens als narratief te beschouwen. Rettberg stelt ten slotte dat deze *anachronic syllepsis*, of anachronistische groeperingen voor een narratief, zoals Genette het omschrijft, typisch zijn voor visualisaties, grafieken en diagrammen (Rettberg 2009, 454).

En precies hier, op het punt van een definitie van een narratief, komt dit essay aan bij de Quantified Self beweging. Een set gegevens, een database, hoeft geen lineair oorzaak-gevolg verband te hebben om als narratief beschouwd te worden. Let wel, Manovich definieert een database als een representatie van de wereld als 'a list of items, and refuses to order this list' (Manovich 2001, 225). Maar wanneer de Quantified Selfers een bepaald aspect van hun leven kwantificeren, zij het op een van de manieren die Rettberg onderscheid, dan is er per definitie een vorm van anachronistisch verband in deze data. Er kan overigens, zoals Manovich ook stelt, daarna *aan de hand van* deze gegevens wel een lineair oorzaak-gevolg narratief geconstrueerd worden (228). Dit om te kijken waar deze *narratieve database* te situeren is in het dagelijks leven van de Quantified Selfers. Hun op een 'thema' gespecificeerde database (temporaal, thematisch, sociaal, semantisch) vormt echter *an sich*, naar de definitie van Genette, een narratief. Het punt van Manovich dat de database op zichzelf geen narratief zou kunnen zijn, wordt dus met de narratieve database van Quantified Selfers tegengesproken.

Het nieuwe wegdek: nieuwe invulling van de begrippen narratief en database

Er is nog een punt in de theorie van Manovich die niet compleet op lijkt te gaan voor de Quantified Selfers. Zoals gesteld, schrijft Manovich dat vanuit de semiotiek de dynamiek tussen syntagma en paradigma in nieuwe media objecten anders is dan in bijvoorbeeld film of literatuur. Bij nieuwe media is de database, de set van keuzes (het paradigma) waar narratief uit kan worden geconstrueerd, expliciet, terwijl het te construeren verhaal dus impliciet is (het syntagma) (Manovich 2001, 231). Dit paper stelt dat de Quantified Selfers een narratieve database maken van hun leven. Deze database die, zoals hierboven gesteld dus op zichzelf al een narratief is, kan echter nog steeds gebruikt worden om een groter narratief mee te construeren; het ontdekken van patronen in je gewoontes. In dit opzicht is voor Quantified Selfers inderdaad het grotere narratief impliciet, dat wordt geconstrueerd uit een expliciete en materieel aanwezige database.

De daad van het *selftracking*, het kwantificeren zelf, zorgt echter voor een opvallende constatering in deze dynamiek van impliciete en expliciete narratieven en databases. De set van keuzes waaruit gekozen kan worden, in feite de database, is voor de Quantified Selfers een aspect van hun leven zelf. Voor de Quantified Selfers is je leven en je lichaam in feite één grote database, met een enorme set van alternatieve

keuzes. Deze alternatieve set van keuzes bestaat bijvoorbeeld uit het tijdstip waarop je naar bed gaat, de keuze in wat je eet, de keuze in een minimaal aantal stappen per dag. Het narratief maken ze expliciet door bepaalde aspecten te kwantificeren. Deze cijfers tonen patronen, en vertellen expliciet wat jouw bepaalde levenskeuzes uit je 'levensdatabase' met je lichaam en je geest doen. Oftewel, de *cijfers* zijn het expliciete narratief. Om met beide benen op de grond van deze weg te blijven, formuleer ik het als volgt. In feite volgt Quantified Self de 'klassieke' verhouding van paradigma en syntagma. Je alternatieve set van keuzes, je database, is impliciet en het te construeren verhaal, het narratief, is expliciet. Net zoals in film of literatuur. Bij de Quantified Selvers is echter het begrip van narratief en database omgekeerd. Wat wij gebruikelijk als database zouden beschouwen, een stel gegevens of cijfers, is voor hun het leven. Een levensverhaal, wat doorgaans als narratief beschouwd wordt, is voor hun een set van keuzes: een database. Dit komt ook overeen met het idee van Genette dat een database op zich als narratief kan functioneren. De database van Quantified Selvers functioneert als levensnarratief.

Aangekomen bij het Quantified Self kruispunt blijkt dat de Quantified Self ons begrip van de termen narratief en database omgooit. Zowel vanuit de narratologie als vanuit de semiotiek brengen de Quantified Selvers de tegenstelling tussen narratief en database van Manovich aan het wankelen. De Quantified Self beweging zorgt niet alleen via deze weg voor frictie in onze huidige begrippen. Ook via de weg van de *online community* werpt de Quantified Self beweging een nieuw licht op het begrip community.

Community versus Social Network Sites

De tweede weg die dit essay inslaat is de weg van de virtuele community. Rettberg trok in het vorige hoofdstuk verschillende categorieën anachronistische verbanden door naar het maken van narratieve databases op social media, in het bijzonder naar SNS. Opvallend is echter, dat hoewel de Quantified Selves zich weliswaar ook op sociale media begeven, zij voornamelijk een hechte online *community* vormen. Dit hoofdstuk beargumenteert dat Quantified Self als het ware een omgekeerde SNS is. Om dit te kunnen stellen formuleert dit hoofdstuk eerst een aantal kenmerken van online communities en SNS, om zo aan te kunnen tonen dat de Quantified Self beweging zich ook hier tussen deze begrippen situeert.

Paul Hodkinson en Malcolm Parks leggen in hun artikelen over SNS als communities en online subculturen de eerste stenen van de communityweg bij de ideeën over sociale organisatie van socioloog Ferdinand Tönnies. Tönnies maakt in 1887 al het onderscheid tussen *Gemeinschaft* en *Gesellschaft*. Kort gezegd definieert Tönnies een *Gemeinschaft* als een gemeenschap met organische (dus niet gekozen) sterke banden, een gevoel van 'erbij' horen, zelfvoorzienend, geïsoleerd, als het dorp op het platteland. Cruciaal is het idee dat de *collective identity itself* belangrijker is dan de identiteit van de individuen (Hodkinson 2011, 244). Onder andere door industrialisatie vallen deze kleine gemeenschappen uit elkaar, en veranderen in een *Gesellschaft*, met minder sterke banden, vervaagde grenzen van binnen- en buitenstaanders. Belangrijk is dat de groep heterogeen is met een sterke individualisatie (Gelder 2007, Hodkinson 2011). Deze vormen van sociale organisatie kunnen ook gebruikt worden om naar huidige online communities te kijken. Het online aspect van online communities lijkt bij te dragen aan een verwijdering van het begrip *Gemeinschaft* zoals Tönnies het had gesteld (Hodkinson 2011, 258). Als wij in staat zijn om op internet te kunnen zijn waar we willen en ook *wie* we willen zijn, dan kan er online toch nooit zo'n hechte community ontstaan zoals Tönnies het beschreef?

Volgens Howard Rheingold vormt het internet echter *juist* de plek om een hechte community te vormen. In een maatschappij die geïndividualiseerd is, heerst er een verlangen naar een *Gemeinschaft*. Virtuele communities zorgen voor de (weliswaar niet fysieke) ruimte om persoonlijke en emotionele banden aan te gaan met zowel leden van de groep als met de groep in z'n geheel (Rheingold 1992, 5). Leah Lievrouw bevestigt dit idee in haar artikel over sociale differentiatie in een informatiemaatschappij. Het internet werkt als een extensie van huidige interesses en

relaties. In plaats van iets volledig nieuws te zoeken, of zelfs een volledig nieuwe identiteit aan te nemen kan het internet zorgen voor het volgende: 'reinforce people's identification with narrow interests, their sense of difference from other groups' (Lievrouw 2001, 22). Juist dit gevoel van 'verschil' met andere groepen, *a sense of community* is iets dat ook psycholoog Julian Rappaport als fundamenteel kenmerk acht voor een community. Dit gevoel van community wordt volgens Rappaport geconstitueerd door een zogenaamd *shared narrative*: 'Community narratives are the text and subtext of culture and context. ... A community cannot be a community without a shared narrative' (Rappaport 2000, 6). Hoewel Rappaport het in zijn artikel heeft over offline communities, schrijft Anne-Mette Albrechtslund ook in haar artikel over narrativiteit in een online gamerscommunity dat een gedeeld narratief de identiteit van een online community construeert (Albrechtslund 2010, 122-123). Andere kenmerken vloeien voort uit dit shared narrative: de mogelijkheid om mee te kunnen doen in *collective action* en het delen van informatie en kennis aan de hand van bepaalde rituelen en terminologie van een bepaald onderwerp; het shared narrative (Parks 2011, 108, Albrechtslund 2010, 122).

Met een hoop kenmerken en criteria is het handig om nu een definitie te formuleren. Een online community is een virtuele plek waar een groep mensen zich verzameld. De banden die er binnen de community zijn worden gecreëerd door het *delen* van een *narrative*. Rond dit shared narrative wordt kennis en informatie, met bepaalde 'rituelen' en terminologie gedeeld. Dit creëert een gevoel van *belonging* en een *bewust zijn* van de groep, de community. De combinatie van al het bovenstaande kan voor sterke banden zorgen, die zelfs in de buurt komen van de sterke, hechte banden die Tönnies en later Rheingold beschreven.

Natural enemies?

Maar wat is dan het verschil tussen SNS en online communities? SNS worden gedefinieerd door dana boyd en Nicole Ellison als:

'web-based services that allow individuals to (1) construct a public or semi-public profile within a bounded system, (2) articulate a list of other users with whom they share a connection, and (3) view and traverse their list of connections and those made by others within the system' (boyd en Ellison 2007, 211).

Hierbij is het persoonlijke profiel in feite het centrale punt van het netwerk: 'social network sites are structured as personal (or "egocentric") networks, with the individual at the center of their own community' (219). Hoewel deze SNS dus om de profielen van de individuen zijn gestructureerd, oftewel *egocentrisch* zijn, is het ook op SNS mogelijk om groepen te vormen, op basis van bijvoorbeeld interesses, werk of activiteiten die worden aangegeven op deze profielen.

Malcolm Parks stelt vervolgens in zijn artikel dat SNS *in hun geheel* als online communities beschouwd kunnen worden (Parks 2011, 106). De vraag is echter, of SNS wel virtuele communities *kunnen* zijn. In het opzicht van het delen van informatie en mogelijkheid tot participatie beargumenteert Parks dat SNS in hun geheel inderdaad als virtuele communities gezien kunnen worden (118). Stephanie Reich onderzoekt in haar artikel echter ook het *gevoel* van community en een sense of belonging in SNS bij adolescenten. Reich concludeert: 'SNS use could be a valuable tool for promoting and supporting connections to a variety of other communities. However, this does not mean that typical uses by individual users are in and of themselves, online communities' (Reich 2010, 703). Reich stelt dat bijvoorbeeld Facebookgroepen als communities gezien kunnen worden, en dat SNS kunnen helpen bij het vormen van virtuele communities, maar dat SNS per definitie, *intrinsiek* geen online communities zijn. Dit komt door de structuur van SNS. SNS zijn gestructureerd rond de individuele profielen van de gebruikers. Een lijst met 'vrienden' bestaat voornamelijk uit mensen die ze al kennen. Alle losse gebruikers op bijvoorbeeld Facebook hebben verder geen connectie met elkaar, buiten dat ze een aantal gemeenschappelijke 'vrienden' in hun lijst hebben (702).

Binnen deze structuur ontbreekt er in feite het *shared narrative*, wat volgens Rappaport en Albrechtslund juist zo fundamenteel is voor een community. Je aanmelden en een profiel aanmaken op Facebook of Twitter maakt niet dat je als gebruiker een shared narrative hebt met alle andere gebruikers. Dit zou kunnen binnen bijvoorbeeld een Facebookgroep, maar een shared narrative is niet eigen aan de structuur van SNS in het algemeen. In dit opzicht zijn de gebruikers van SNS enkel leveranciers van data. Ieder vertelt z'n individuele verhaal, zonder dat dit een daadwerkelijk shared narrative is. Tobias Mirko Schäfer schrijft in zijn boek *Bastard Culture!* over deze 'passieve participatie' van gebruikers:

'The most profitable user-generated content is in fact data. These data might be personal information users add to their profile pages in 'social-networking sites',

their communication routed over e-mail and messaging services or merely the information of how many users are watching which video. Every click will be tracked, and log files assemble user data according to profiles and stored content' (Schäfer 2011, 107-108).

Volgens Schäfer, maar ook volgens Trebor Scholz kunnen bedrijven dus bepaalde data die de gebruikers van SNS leveren bijhouden. Omdat er veel gebruikers zijn, die samen aanzienlijk veel content plaatsen, kan er op deze data met winstgevendende doeleinden worden ingespeeld (Scholz 2008).

De middenweg: Quantified Self community als omgekeerde SNS

Dit hoofdstuk heeft tot nu toe kenmerken van SNS en communities besproken en beargumenteerd dat SNS per definitie geen online community *kunnen* zijn. Dit door het ontbreken van een shared narrative dankzij de egocentrische structuur van SNS. De leden zijn voornamelijk dataleveranciers ten bate van een businessmodel. Maar waar staat dan de Quantified Self beweging in de begrippen van SNS en community?

Hoewel er geen longitudinale studie is gedaan naar de activiteiten op de website, kan er gesteld worden dat de Quantified Selves zich verzamelen in een hechte on- en offline *community*. Dit kan komen doordat de leden van de community zich verzamelen rond een vrij aparte hobby die tijd, energie en volharding eist. Weinig mensen in hun verdere omgeving (hoewel het selftracking groter aan het worden is) hebben begrip voor deze bijna obsessieve hobby. Dit kan bijdragen aan een sense of belonging gecombineerd met een bewustzijn van de community. In een interview met Nederlandse Quantified Selver en organisator van de Nederlandse meet-ups Joost Plattel zegt hij ook dat het 'een enorm goed gevoel is om te ontdekken dat er meer mensen zijn die dit doen.'² De actieve website draait voornamelijk om het delen van kennis en informatie. Dit is te zien aan de vele mogelijkheden om mee toe doen in de *collective action*. Er is een gids voor het selftracking, en er zijn talloze tips en tools om zowel beginners als ervaren selftrackers op weg te helpen en te steunen. Daarnaast staan op de website talloze video's van persoonlijke trackingprojecten van de leden, waarover vervolgens geblogd en gediscussieerd wordt. Op het actieve forum en in de blogposts worden er publieke discussies gehouden over het selftracking en de

² Getranscripteerd interview op aanvraag beschikbaar

bijbehorende tools, waarbij de leden elkaar kunnen helpen en ondersteunen. Daarnaast wordt er op de site ook aangemoedigd om te komen kijken en deelnemen aan de meet-ups, of zelfs in je eigen regio een meet-up te organiseren.

Maar als Quantified Self zodanig veel op een community lijkt, wat heeft dit dan met SNS te maken? De 'egocentrische' structuur van SNS maakt dat de leden, de dataleveranciers, niet in een community zitten, door het gebrek van een *shared narrative*. Voor de leden van Quantified Self, die zelfs heel expliciet en actief data leveren, is dit *juist* het shared narrative waar een community om wordt gevormd. De *daad* van het vergaren en weergeven van data van jezelf maakt de Quantified Self beweging een community. Het selftracking is het shared narrative. Het leveren van data van een individu maakt Quantified Self als het ware een omgekeerde SNS: het leidt niet tot een online egocentrische netwerkstructuur, maar zorgt juist voor een community. Ten slotte kunnen we nu concluderen dat dit selftracking als *shared narrative* niet zomaar een narrative is. In het voorgaande hoofdstuk is beargumenteerd dat het narratief van de Quantified Selfers in feite een database is. Quantified Self vormt niet zomaar een community rond een shared narrative, maar het vormt een community rond een gedeelde anachronistisch (sylleptische) narratieve database.

De tweede weg die dit hoofdstuk bewandeld heeft is nu ook aangekomen bij het Quantified Self kruispunt. We bevinden ons op dit kruispunt tussen de wegen van SNS en online communities. Er is beargumenteerd dat SNS per definitie geen online communities zijn, door een egocentrische netwerkstructuur en het ontbreken van een shared narrative. De gebruikers leveren enkel data van zichzelf. De leden van de Quantified Self beweging doen exact hetzelfde, maar verzamelen zich juist niet zoals op SNS. Ze vormen een community met een sense of belonging, sense of community en een hoop informatie- en kennisdeling. Het leveren van data *is* het shared narrative in de Quantified Self community. Wederom zorgt Quantified Self ook hier ervoor dat de begrippen community en SNS en hun structuur in een nieuw licht komen te staan. Te midden van een landschap met een hoop geïndividualiseerde sociale media en online sociale netwerken vormt de Quantified Self een community die lijkt op de virtuele communities die omschreven zijn in de jaren negentig. Zij het met een moderne twist: datatracking.

Alternatieve routes

Het begrip community is een fluïde begrip dat de geciteerde auteurs zien als een beperking in hun onderzoek. Parks, Hodkinson, Gelder, Reich, Lievrouw, Ellison en Boyd stellen allemaal dat uitspraken over online communities sterk afhankelijk zijn van de definitie van een (online) community. Er is nog geen eenduidige definitie geformuleerd, enkel kenmerken. Kenmerken die voor de ene auteur wel criteria vormen, vormen dit voor de ander niet. Verder onderzoek naar dit begrip is dus aan te raden. Daarnaast heeft er voor dit onderzoek geen longitudinale studie plaatsgevonden naar de Quantified Self community. De conclusies over een sense of community zijn afgeleid van recente posts en fora op de website, het bezoeken van offline meet-ups en een interview met Quantified Selver Joost Plattel. Een advies voor vervolgonderzoek zou dus bestaan uit een uitgebreide analyse van de Quantified Self community, opdat er gedetailleerder aangetoond kan worden dat dit ook daadwerkelijk een community is.

Bestemming bereikt

Dit onderzoek heeft geprobeerd om aan de hand van verschillende bestaande ideeën en theorieën over online community, SNS, narrativiteit en database de Quantified Self beweging te kunnen situeren binnen deze wetenschappelijke debatten.

De Quantified Self beweging zorgt in eerste instantie voor spanning tussen de begrippen narrativiteit en database. Lev Manovich stelt dat deze twee begrippen natuurlijke vijanden zijn. Dit essay beargumenteert echter dat Quantified Self de vredespijp is tussen deze vijanden, doordat de Quantified Selvers een (anachronistisch sylleptische) *narratieve database* van hun leven creëren. De database *zelf* functioneert bij Quantified Self als narratief. In vervolg hierop is met de begrippen paradigma en syntagma geconcludeerd dat Quantified Self ook voor frictie van de begrippen narratief en database *an sich* zorgt: het leven zelf is de paradigmatische impliciete database van levenskeuzes, en de database is het expliciete syntagmatische narratief.

In tweede instantie zorgt Quantified Self ook voor frictie in ons begrip van SNS en online communities. SNS hebben een egocentrische structuur, waar de gebruikers als dataleveranciers geen shared narrative hebben. Quantified Selvers zijn echter zodanig bezig met het leveren van data van zichzelf, dat de Quantified Self beweging juist een omgekeerde SNS is: de data *zijn* het shared narrative, waar zich een on- en offline community omheen vormt. Terugkijkende naar de narratief/database tegenstelling is dit

niet zomaar een gedeeld narratief: De Quantified Self community is gevormd rond het gedeelde expliciete syntagmatische narratief: de database van een individu.

Beide wegen naar het Quantified Self kruispunt vertonen een gelijkheid. Twee concepten die niet met elkaar te vergelijken zijn worden als natuurlijke vijanden gezien, omdat het ene concept *intrinsiek* niet de eigenschappen van het ander vertoont. De database zou volgens Manovich intrinsiek geen narratief kunnen bewerkstelligen, en Reich stelt dat de gebruikers van SNS als pure dataleveranciers intrinsiek geen community kunnen vormen. Quantified Self bewijst echter, te midden van geïndividualiseerde sociale netwerken, als een community met een gedeelde narratieve database, precies tussen deze concepten in te zitten. Als het ware op een kruispunt. Terugkijkende naar de wegen die zijn afgelegd, de concepten en theorieën die zijn behandeld, kunnen we stellen dat er wellicht nog wat aan de 'weg' moet worden getimmerd, en dat de bestaande theorieën en concepten met de komst van Quantified Self moeten worden herzien. Kruispunt Quantified Self, bestemming bereikt.

Bibliografie

- Albrechtslund, Anne-Mette. 2010. Gamers Telling Stories: Understanding Narrative Practices in an Online Community. *Convergence* 16 (1): 112-124.
- Basulto, Dominic. 2012. Meet the Urban Datasexual. *Big Think*. April 16.
<http://bigthink.com/ideas/meet-the-urban-datasexual>
- boyd, danah. 2012. Social Network Sites as Networked Publics: Affordances, Dynamics and Implications. In *A Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites*, ed. Zizi Papacharissi, 39-58. New York: Routledge.
- boyd, danah and Nicole B. Ellison. 2007. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13 (1): 210-230.
- Chiappone, Lina Lopez. 2000. Book Review of Life on the Screen: Identity in the Age of Internet. *Educational Studies* 31 (1): 52-57.
- Donath, Judith, ed. 2010. Data Portraits. *Leonardo* 43 (4): 375-384.
- Gelder, Ken. 2007. *Subcultures: Cultural Histories and Social Practice*. New York: Routledge
- Genette, Gérard. 1980. *Narrative Discourse: An Essay in Method*. Translated by Jane E. Lewin. New York: Cornell University Press.
- Hangwoo, Lee. 2006. Privacy, Publicity, and Accountability of Self-Presentation in an On-Line Discussion Group. *Sociological Inquiry* 76 (1): 1-22.
- Hodkinson, Paul. 2011. *Media, Culture and Society: An Introduction*. London: Sage Publications.
- Lampe, Cliff, Nicole Ellison and Charles Steinfield. 2007. 'A familiar Face(book): Profile Elements as Signals in an Online Social Network.' Paper presented at the proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems, San Jose, California, April 28-May 3.
- Lievrouw, Leah A. 2001. New Media and the 'Pluralization of Life-Worlds': A Role for Information in Social Differentiation. *New Media and Society* 3 (1): 7-28.
- Lister, Martin, ed. 2009. *New Media: A Critical Introduction Second Edition*. New York: Routledge.

- Lohr, Steve. 2012. The Age of Big Data. *New York Times*. February 11.
http://www.nytimes.com/2012/02/12/sunday-review/big-datas-impact-in-the-world.html?pagewanted=1&_r=1
- Manovich, Lev. 2001. *The Language of New Media*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Papacharissi, Zizi, and Andrew L. Mendelson. 2011. Look at Us: Collective Narcissism in College Student Facebook Photo Galleries. In *A Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites*, ed. Zizi Papacharissi, 251-271. New York: Routledge.
- Parks, Malcolm R. 2011. Social Network Sites as Virtual Communities. In *A Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites*, ed. Zizi Papacharissi, 105-123. New York: Routledge.
- Rappaport, Julian. 2000. Community Narratives: Tales of Terror and Joy. *American Journal of Community Psychology* 28 (1): 1-24.
- Reich, Stephanie M. 2010. Adolescents' Sense of Community on MySpace and Facebook: A Mixed-Methods Approach. *Journal of Community Psychology* 38 (6): 688-705.
- Rettberg, Jill Walker. 1999. 'Piecing Together and Tearing Apart: Finding the Story in *Afternoon*'. Paper presented at the proceedings of the 10th ACM Conference on Hypertext and Hypermedia, Darmstadt, Germany, February 21-25. Online beschikbaar. <http://bora.uib.no/handle/1956/1073>
- Rettberg, Jill Walker. 2009. 'Freshly Generated for You, and Barack Obama!': How Social Media Represent Your Life. *European Journal of Communication* 24 (4): 451-466.
- Rheingold, Howard. 1993. *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*. Reading, MA: Addison-Wesley. Online beschikbaar.
<http://www.rheingold.com/vc/book/>
- Schäfer, Tobias M. 2011. *Bastard Culture! How User Participation Transforms Cultural Production*. Amsterdam: Amsterdam University Press. Online beschikbaar.
http://www.mtschaefer.net/media/uploads/docs/Schaefer_Bastard-Culture_2011.pdf
- Scholz, Trebor. 2008. Market Ideology and the Myths of Web 2.0. *First Monday* 13 (3).
 Online beschikbaar.
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/2138/1945>
- Turkle, Sherry. 1996. Parallel Lives: Working on Identity in Virtual Space. In *Constructing the Self in a Mediated World*, ed. Debra Groding and Thomas R. Lindlof, 156-175. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Turkle, Sherry. 1997. *Life on the Screen: Identity in the Age of Internet*. London: Phoenix Paperback.

Vice, Samantha. 2003. Literature and the Narrative Self. *Philosophy* 78 (303): 93-108.

Wolf, Gary. 2009. Know Thyself: Tracking Every Facet of Life, from Sleep to Mood to Pain 24/7/365. *Wired Magazine* 17.07. July 22.

http://www.wired.com/medtech/health/magazine/17-07/lbnp_knowthyself

Met dank aan SETUP Utrecht, Quantified Self Amsterdam en in het bijzonder Joost Plattel, die mij geïnspireerd hebben tot het schrijven over dit onderwerp en de tijd hebben genomen om mij meer inzichten te geven in de wereld van data en het selftracking.